

Proefsleuvenonderzoek in Oostnieuwkerke-Spanjestaat (Staden) (2008/62//2009/128)

Naar aanleiding van de inplanting van een lokaal bedrijventerrein in Oostnieuwkerke (Staden) aan de Spanjestaat voerde het Vlaams Instituut voor het Omoerend Erfgoed (VIOE) op vraag van R.O. Vlaanderen (Sam De Decker) middels proefsleuven een archeologische terreininventarisatie uit. Die activiteiten kregen hun beslag midden juni 2008 en in de loop van mei 2009.

Het project wordt gecoördineerd door de West-Vlaamse Intercommunale (WVI) (Ann De Meyer). De gemeente Staden vergemakkelijkte het terreinwerk door een graafmachine ter beschikking te stellen (Noë! Bardyn).

Het terrein is kadastraal gekend als Staden, 2° afdeling, sectie C, percelen 840 (deel), 841d, 842a, 843a, 844, 845, 846b, 847d, 851 en 853a, bevindt zich een kleine kilometer ten zuidoosten van de dorpskern en zo'n 250 m ten oosten van de Mandel, die ter hoogte van Oostnieuwkerke nog maar net ontsprongen is vanop de rug van Westrozebeke. Het terrein is nagenoeg vlak (+ 26,25 OP); enkel het noordelijk gedeelte helt lichtjes af naar het noorden. Bodemkundig wordt de ruime omgeving getypeerd als natte zandleem (met textuur B horizont). Onder de bovenlaag zit een (ge)homoge(niseerd)e (licht)bruine leem, die (duidelijk!) overgaat in grijs-bruin gevlekte leem met veel roest. Deze leem is soms eerder zandig, soms kleiig zandig tot gewoon kleiig. Algemeen kan gesteld worden dat de bioturbatie (regenwormen) aanzienlijk is.

Zowel op de Ferrariskaart (1778) als op het Poppkadaster (midden 19de eeuw) wordt het terrein als landbouwgrond aangegeven. Op de Ferrariskaart wordt duidelijk dat toendertijd in de streek ten zuiden van Oostnieuwkerke nog heel wat bos aanwezig was.

Oostnieuwkerke ligt 5 km ten noordwesten van Passendale, waar de 3de slag van leper vastliep in november 1917. Het dorp werd toen trouwens grotendeels verwoest. Op een Engelse loopgravenkaart van 17 september 1917 wordt op het te onderzoeken terrein geen oorlogsinfrastructuur aangegeven. In de buurt vallen wel enkele clusters van loopgraven, prikkeldraadversperringen, kampementen (*huts*) en artilleriestellingen op.

In de gespecialiseerde literatuur worden op deze plaats geen archeologische vondsten gemeld. Ook toponymisch is er niet direct aanwijzing voor bewoning te detecteren.

Voor de archeologische terreininventarisatie werden continue sleuven getrokken met een tussenafstand van 8 m over de volledige lengte van de percelen. Enkel de zones, waar de wegeninfrastructuur gepland is, werden ontzien. Op een totaal van 35 586,5 m² (3,5 ha) is zo 4721,25 m² (0,5 ha) of 13 % archeologisch gescreend.

De archeologische sporen en vondsten zijn schaars.

In het noordelijk gedeelte werden zelfs quasi geen sporen aangetroffen.

Uit de vele windvallen zijn 2 stuks vuursteen verzameld, die echter niet 'precies' te dateren vallen. Uiteraard is het mogelijk dat in de ploeglaag nog meer lithisch materiaal voorkomt.

Dit kan enkel via het uitzeven ervan achterhaald worden; wat hier het geval niet was.

De proefsleuvenmethode is dus niet echt bevorderlijk om vuursteenconcentraties op te sporen. Voorafgaande veldkartering is daarvoor aangewezen.

De windvallen tekenen zich af als grijze tot witgrijze, zandige (uitgeploegd ?) grillige vlekken, soms plaatselijk zwart of grijs gespikkeld. Naar de randen toe zijn ze soms lemiger.

Houtskoolbranderskuilen zijn in deze archeologische woestijn opmerkelijke fenomenen. Een voorbeeld is ongeveer rechthoekig (2,5 op 0,85 à 1,3 m) en 0,65 m diep. Een tweede is op het eerste gezicht T-vormig, maar blijkt bij nader toezien uiteen te vallen in 2 over elkaar heen aangelegde kuilen, die ook ongeveer rechthoekig zijn (1,35 op 2,4 m, 0,5 m diep/2,75 op 0,9 à 1,1 m, 0,7 m diep).

Deze kuilen presenteren zich als ware brandvlekken. De rand is soms plaatselijk rood verbrand of bestaat uit pure houtskool, zwart tot grijs gevlekt. In de houtskoolrijke vulling kunnen soms takjes en plankjes herkend worden. Die vulling bevat ook in min of meerdere mate bruine tot roodbruin verbrande leem en grijs kleiig materiaal. De onderste vulling is pure houtskool. In een coupe valt een opeenvolging van 2 houtskoolbandjes op, afgescheiden door grijs, kleiig materiaal. De nazakking is eerder heterogeen en bestaat uit houtskool, verbrande leem en humeuze leem.

De kuilen zijn steriel en dus moeilijk te dateren.

Vermoedelijk moeten ze in verband gebracht worden met de middeleeuwse ingebruikneming van het gebied.

Een duidelijke agrarische exploitatie is af te lezen uit de vele perceelsgreppels, die verspreid over een groot deel van het hele terrein werden teruggevonden. Er kan geen volledig percelleringsnetwerk uit gedistilleerd worden. Wel is door de positionering van bepaalde greppels duidelijk dat ze niet allemaal gelijktijdig zijn. De greppels staan haaks op elkaar en zijn NW-ZO en NO-ZW gericht.

Het schaarse schervenmateriaal in combinatie met wat baksteenpuin gaat zeker niet verder terug dan de 15^e eeuw.

De vulling is zeer gelijkend: lichtjes humeuze bruine leem, grijs gevlekt en met wat roest. Soms waren geelbruine, kleiiger vlekjes merkbaar.

De diepte varieerde van 0,65 tot 1,3 m. De breedte hangt tussen 0,5 en 1,25 m. Soms ontbreken er sporen, waar men er redelijkerwijze zou kunnen verwachten. Zijn ze onderbroken? Plaatselijk nogal ondiep? Niet herkend?

Er zijn alleszins weinig afmetingen uit te halen. Een perceel is 11 m breed en vermoedelijk 45 m lang. Enkele andere perceelsbreedtes zijn 17 m, 15,5 m en 12 m.

Aangezien het terrein op de rand van het oorlogsgebied bij de 3de slag van Ieper ligt, is het niet te verwonderen dat er enkele obusinslagen te noteren vallen.

Toeval of niet, maar in de 2de Wereldoorlog was er opnieuw militaire aanwezigheid. Er lijkt op het terrein, niet zo ver verwijderd van de bebouwing een kleine loopgraaf te zijn aangelegd, waaruit heel wat oorlogsmateriaal werd gerecupereerd. De aangetroffen kogels zijn tussen 1934 en 1939 aangemaakt. Er waren ook verschillende helmen achtergelaten (fig.) De interpretatie ligt voorlopig moeilijk. Is het een Belgische stelling, uitgebouwd tijdens de Achttiendaagse Veldtocht (10-28 mei 1940)? De Leieslag ontbrandde op 24 mei. Of heeft het te maken met oefeningen, uitgevoerd vlak voor de oorlog? Het feit, dat de algemene mobilisatie tussen 25 augustus 1939 en 10 mei 1940 valt, doet ons neigen naar de eerste interpretatie.

En dan zijn er nog een aantal andere sporen, waarvan sommige zelfs compleet ondefinieerbaar zijn.

Twee parallelle greppels lijnen vermoedelijk een veldweg af van 2,5 m breed, die haaks staat op een verbindingsweg, die op het Popp-kadaster aangegeven is.

Bepaalde kuilen kunnen misschien als leemwinningskuilen bedoeld zijn.

Bij enkele andere kuilen ontgaat de bedoeling ons compleet.

Het besluit kan zijn dat de resultaten van deze archeologische terreininventarisatie aangeven dat voortgezet archeologisch onderzoek niet noodzakelijk is en dat het terrein kan vrijgegeven worden voor industriële ontwikkeling.

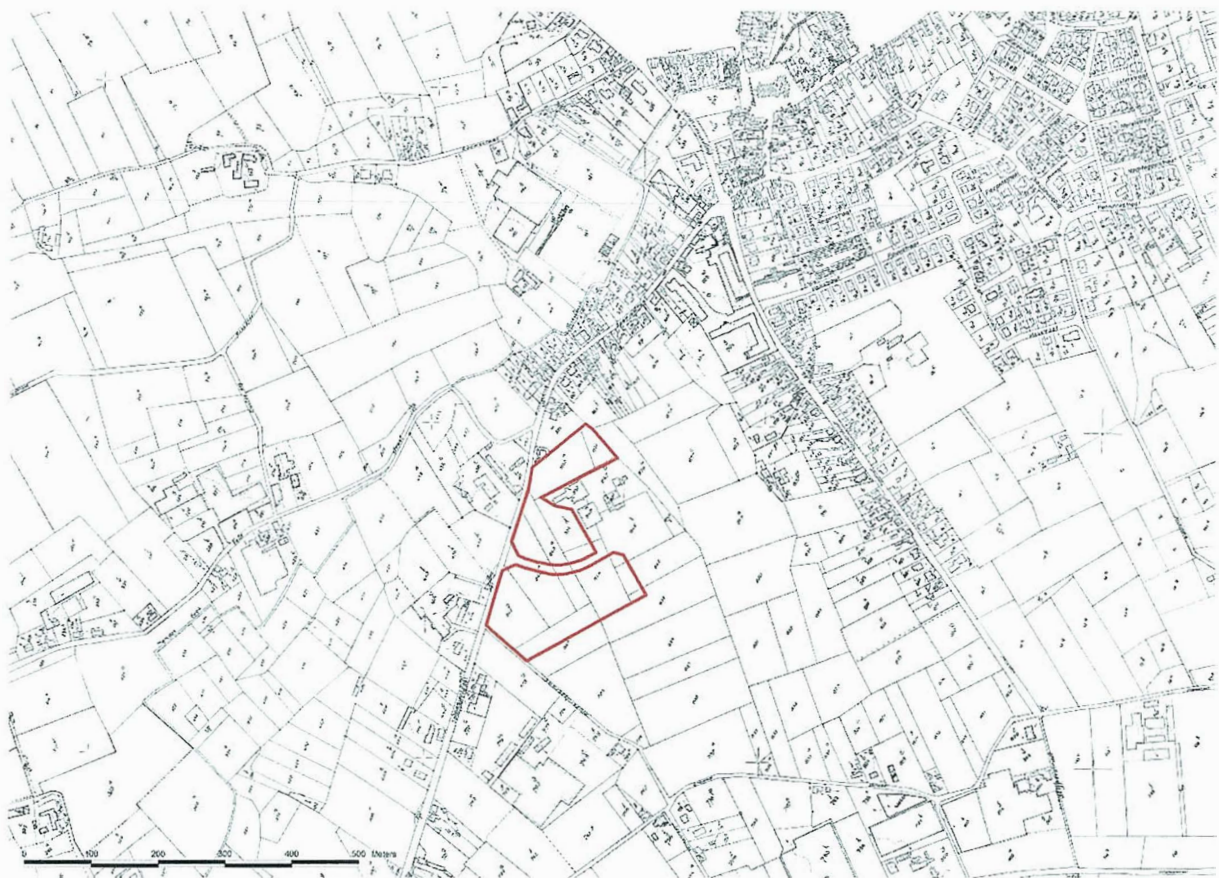

Fig. 1: Localisatie van de onderzochte zone

Fig. 2: Onderzoekssituatie

Fig. 3: Sfeerbeeld van het proefsleuvenonderzoek

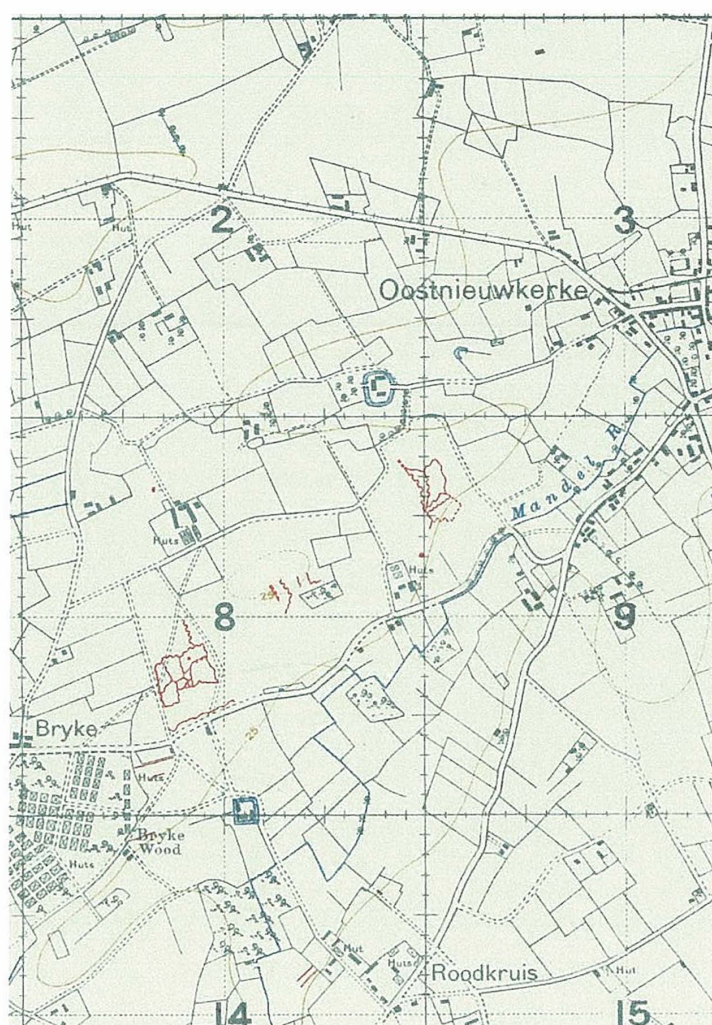

Fig. 4: Britse loopgravenkaart van 17 september 1917

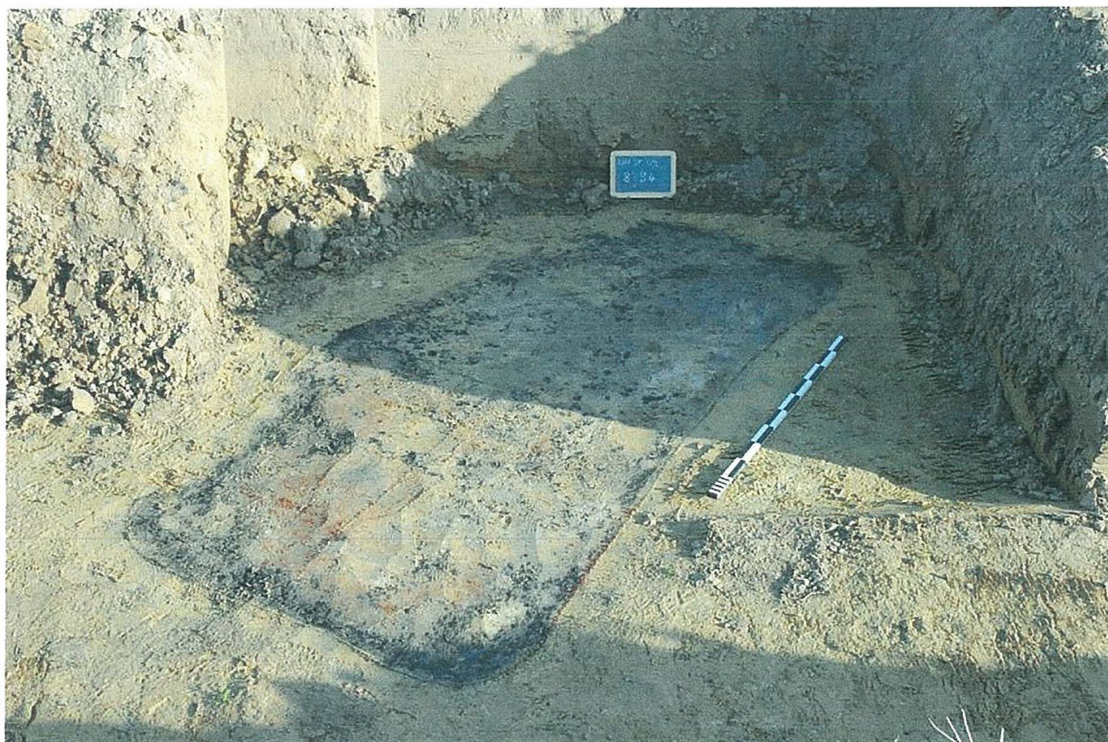

Fig. 5: Houtskoolbranderskuil 1

Fig. 6: Twee elkaar oversnijdende houtskoolbranderskuilen

Fig. 7: Perceelsgracht in grondvlak

Fig. 8: Doorsnede van een perceelsgracht

Fig. 9: De loopgraaf, waarin enkele Belgische helmen werden aangetroffen.

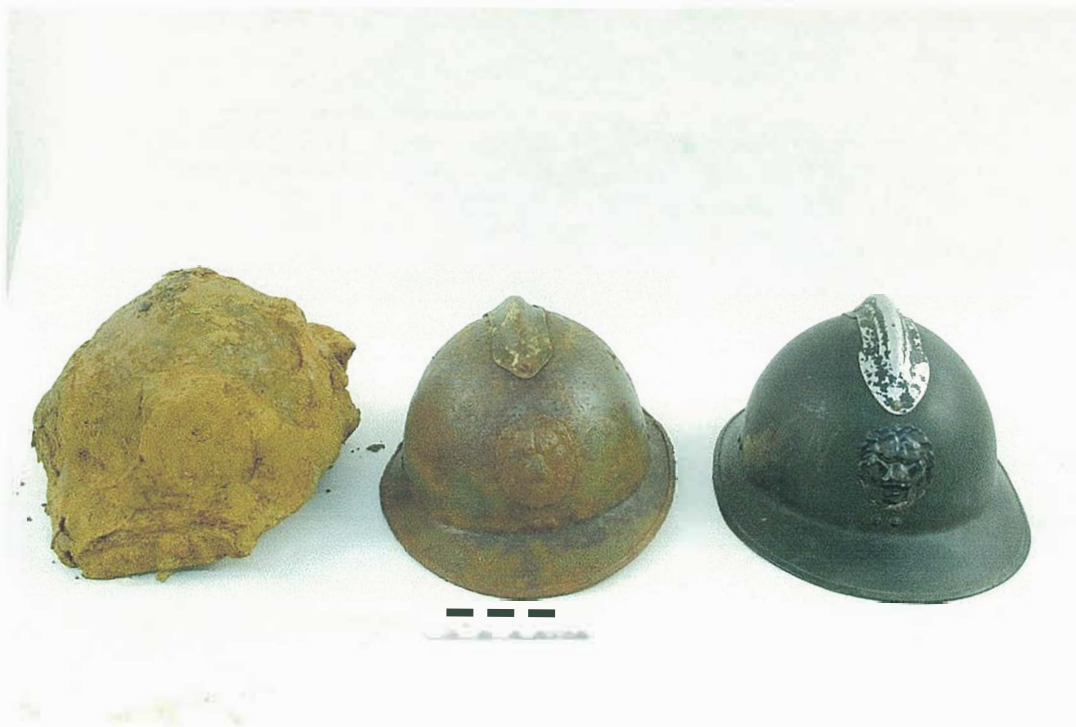

Fig 10: Links helm voor reiniging, midden na reiniging, rechts een originele Belgische helm.